

55-GODIŠNJE ISKUSTVO ARHIVA JUGOSLAVIJE U TEHNIČKOJ ZAŠTITI KULTURNE BAŠTINE I BUDUĆA STRATEGIJA NACIONALNE ZAŠTITE

Svetlana Perović Ivović*

UDK: 930.253(497.11)

Svetlana Perović Ivović: 55-godišnje iskustvo Arhiva Jugoslavije u tehničkoj zaštiti kulturne baštine i buduća strategija nacionalne zaštite. Tehnički in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 7/2008, str. 203-212.

Izvirnik v srbščini, izvleček v srbščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Tema rada je 55-godišnje iskustvo u tehničkoj zaštiti arhivske građe i razvoj Laboratorije za konzervaciju i restauraciju u Arhivu Jugoslavije. Znanje, iskustvo i rad primenjivani su u cilju rešavanja konzervatorsko-restauratorskih problema, preventivne zaštite i edukacije kadrova iz drugih arhiva sa područja bivše SFRJ. Savremena konzervacija pisane kulturne baštine, u koju spada arhivska građa kao istorijski izvor od neprocenjivog značaja, obuhvaćena je nacionalnim programom zaštite. Predlog za osnivanje Centralnog instituta za konzervaciju (CIK) najprihvatljivije je strateško rešenje razvoja zaštite kulturne baštine u Arhivu Jugoslavije.

UDC: 930.253(497.11)

Svetlana Perović Ivović: Archives of Yugoslavia: 55 Years of Experience on Technical Protection of Cultural Heritage and Future Strategy. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 7/2008, pp. 203-212.

Original in Serbian, abstract in Serbian and English, summary in English.

The article discusses 55-year long experiences with undertaking preventive and implementing operative measures for the protection of archival material. It also follows the development of the Laboratory for conservation and restoration at the State Archives of the Federal Peoples Republic of Yugoslavia, which was established in 1953. The Laboratory has succeeded to establish good cooperation with other laboratories and scientific institutions in the country and trainings have been organized for a certain number of conservators from archives in Yugoslavia. The feasibility study for the foundation of Central institute for conservation has been made, and Archives of Yugoslavia consider that it would be the best strategic solution for the protection of cultural heritage. In that way Archives could also obtain professional support in realization of projects relating to conservation, scientific research work and education programs.

Ključne besede: arhivi, preventivna zaštita, konzervacija, restavracija, kulturna dediščina, narodna strategija, Centralni inštitut za konzervaciju.

Rad na zaštiti kulturnog nasleđa, a naročito na njegovoj valorizaciji, kreativan je i dugotrajan zadatak. Dužnost nas zaštitara jeste da budemo čuvari kulturnog nasleđa, tako da njegove vrednosti ostanu netaknute i da ih možemo predati sledećoj generaciji. Da bi se ova praksa uspešno obavljala neophodno je uključiti se u savremene svetske tokove kroz obrazovanje novih i usavršavanje postojećih stručnjaka, naučnoistraživački rad, primenu novih metodologija i tehnologija zaštite i nadasve kadrovsku obnovu.

---

* Svetlana Perović Ivović, načelnik Odeljenja tehničke zaštite, Arhiv Srbije i Crne Gore, Beograd, Srbija.

Pre 60 godina u Srbiji je otpočela organizovana zaštita kulturne baštine formiranjem specijalizovanih institucija, naučnih i stručnih. U tom smislu donesen je Zakon o zaštiti spomenika kulture 1948. godine¹, posle čega je formirana prva laboratorija za zaštitu kulturne baštine u bivšoj FNRJ. Laboratorija je osnovana u Zavodu za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture NR Srbije kako bi se radilo na konzervaciji i restauraciji zaštićenog materijala, između ostalog dokumenata, knjiga i rukopisa.

Novoformirane institucije zaštite kulturnog nasleđa: arhivi, biblioteke i zavodi za zaštitu i proučavanje spomenika kulture koji su delovali na teritoriji Jugoslavije koristili su konzervatorska iskustva primenljivana u Srbiji pre Drugog svetskog²

Imajući u vidu priliv teško oštećene arhivske građe, veliki značaj njene zaštite, kao i nedostatak stručnog kadra u zemlji prioritetno pitanje bilo je formiranje savezne institucije zaštite koja bi vodila računa o trajnoj zaštiti arhivske građe.

Na prvom savetovanju Glavnog arhivskog odbora održanom 1950. godine predloženo je da se osnuje laboratorija za konzervaciju arhivske građe pri Državnoj arhivi FNRJ koja bi obavljala poslove za potrebe cele zemlje. Cilj ove inicijative bio je da se podstakne rešavanje problema u organizovanju konzervatorsko-restauratorske prakse na području cele zemlje.

Osnivanje Saveznog instituta za restauraciju i konzervaciju bilo je aktuelno pitanje i na saveznom savetovanju, održanom u Zagrebu 1957. godine. Smatralo se da jedan takav centralni institut treba da ima hemijsko, mikrobiološko, entomološko, tehnološko i restauratorsko odeljenje, kao i fotolaboratoriju, knjigoveznicu, dokumentacioni centar i druge službe potrebne za funkcionisanje takve institucije. Uz to je bila neophodna i savremena oprema.

Na savetovanju je ukazano na mogućnost povezivanja i saradnje restauratorskih laboratorija sa naučnim institutima u rešavanju aktuelnih problema i unapređenju restauratorsko-konzervatorske službe. Ova vrsta saradnje nije se pokazala uspešnom u praksi jer laboratorije nisu uspele da u dovoljnoj meri zainteresuju stručnjake u naučnim institucijama za svoje probleme, a s druge strane zaposleni u laboratorijama su bili opterećeni tekućim poslovima tako da nisu mogli da se više posvete usavršavanju, praćenju literature ili učestvovanju u radu pojedinih naučnih instituta.

Rezultat tih akcija bio je osnivanje manjih i većih restauratorskih laboratorija u ustanovama kojima je to bilo potrebno. Laboratorije su raspolagale materijalnim sredstvima za svoj rad. Specijalizovale su se za materijale kojima su raspolagale njihove ustanove i neke od njih su postigle veoma dobre rezultate. Jedna od njih je i Laboratorija za konzervaciju i restauraciju arhivske građe u Arhivu Jugoslavije.

Tri godine posle osnivanja Državnog arhiva FNRJ (Arhiva Jugoslavije), 1953. godine počela je rad Laboratorija za konzervaciju i restauraciju kako bi se preventivno i fizički konzervatorsko-restauratorskim metodama zaštitila građa koja je zbog neadekvatnih uslova čuvanja i lošeg sastava materijala bila u veoma teškom

---

¹ Službeni glasnik Republike Srbije, br. 54/1948.

² *Zaštitna delatnost u Srbiji se vezuje za drugu polovinu 19 veka i to za rad Društva srpske slovesnosti i Srpskog učenog društva i njegove brige i proučavanja srpskih starina. Prve recepte i detaljni opis postupaka za restauraciju donosi 1925 godine iz Brisela Rista Odavić, upravnik Arhiva Srbije.*

stanju. Budući da je situacija bila slična i u drugim arhivima trebalo je brzo i efikasno delovati, pa se nametnula ideja da novoosnovana laboratorija preraste u naučnoistraživački institut za celu zemlju, po ugledu na Centralni institut za patologiju knjige (ICPL) „Alfonso Galo“ u Rimu.

U cilju realizacije te ideje dva diplomirana hemičara, buduća konzervatora, bili su na specijalizaciji u Hemijskom institutu Srpske akademije nauka u Beogradu. Jedan konzervator se dalje usavršavao u Parizu (Atelje za konzervaciju dokumenata i knjiga pri Francuskom nacionalnom arhivu), a zatim u Grenoblu (Škola za hartiju). Drugi konzervator je upućen na Institut za patologiju knjige „Alfonso Galo“ u Rimu.

Kako je već rečeno, zbog nedostatka materijalnih sredstava i prostora odustalo se od prvobitne ideje i umesto istraživačke centralne laboratorije u Arhivu Jugoslavije osnovana je skromna laboratorija koja je postepeno opremana neophodnim inventarom za mikroskopska, mikrobiološka i hemijska ispitivanja hartije. Uporedo je nabavljena oprema za praktičan rad na konzervaciji i restauraciji arhivske građe, kako bi se otpočelo sa teoretskom i praktičnom obukom prvih restauratora.

Laboratorija Arhiva Jugoslavije tokom 60-ih, 70-ih i 80-ih godina prošlog veka, uprkos skromnim materijalnim sredstvima i nemogućnosti da se realizuje ideja o formiranju centralne istraživačke laboratorije, uspela je da se istakne radom i zalaganjem u oblasti zaštite građe i ostvari dobru saradnju sa drugim laboratorijama i naučnim institucijama u zemlji.

Uz te rezultate imala je i vrlo uspešnu edukativnu misiju. Sistematski je rađeno na obuci kadrova arhiva iz bivše SFRJ, kao i učenika srednjeg usmerenog obrazovanja iz Beograda - struka arhivski preparatori. Programe obuke osmislila je i realizovala konzervator Katarina Milutinović-Konjović, diplomirani inženjer hemije i šef Odeljenja tehničke zaštite.

Delatnost Odeljenja tehničke zaštite arhivske građe u Arhivu Jugoslavije obuhvata preventivnu zaštitu, fizičku zaštitu (konzervacija i restauracija) i reprodukovanje dokumenata (mikrofilmovanje, fotokopiranje i u poslednje vreme digitalizacija).

U Arhivu Jugoslavije se čuva građa 20. veka, tako da je nosilac dokumenta papir novijeg datuma, različitog sastava i kvaliteta. Tekst dokumenta je pisan, kucan ili štampan, a korišćene su različite vrste mastila, različitog hemijskog sastava i trajnosti (od galotaninskih do anilinskih).

Preventivnim merama zaštite arhivske građe pripada posebno značajno mesto u ukupnoj zaštiti građe, jer je daleko lakše, efikasnije i jeftinije sprečiti oštećenja arhivske građe nego obolelu i oštećenu građu konzervirati i restaurirati. Teška oštećenja arhivske građe posle izvesnog vremena mogu dovesti do potpunog uništenja dokumenta.

Preventivna zaštita obuhvata mere koje se preduzimaju u cilju obezbeđenja zdrave sredine, odnosno uspostavljanja optimalnih uslova koji omogućavaju dugotrajno čuvanje građe. Preventivne mere odnose se na kontrolu uslova smeštaja i čuvanja arhivske građe i registraturskog materijala kod njenih stvaralaca i imalaca do preuzimanja u Arhiv, kao i na kontrolu uslova smeštaja i čuvanja u depoima Arhiva.

Materijali iz arhivskih zbirki su uglavnom organskog porekla zbog čega su neumitno osuđeni na propast. Proces propadanja se znatno usporava preduzimanjem mera predostrožnosti kojih se treba pridržavati prilikom čuvanja arhivske građe. Mere koje se preduzimaju u cilju postizanja optimalnih ambijentalnih uslova su:

- kontrola klimatskih uslova prostorije (temperatura i vlažnost)
- čistoća depoa
- nivo osvetljenja
- odgovarajuća oprema
- mere predostrožnosti od mehaničkih oštećenja, posebno u rukovanju arhivskom građom.

Obezbeđenje odgovarajućih uslova smeštaja i kontrole čuvanja arhivske građe predstavlja osnovni preduslov njihove trajnosti. Međutim, kako Arhiv Jugoslavije nije smešten u zgradi koja je izgrađena za čuvanje i korišćenje arhivskih fondova već je utočište našao u objektu rađenom za drugu namenu, vrlo je teško postići propisane mikroklimatske uslove.

Od svog osnivanja 1950. godine do 1970. godine kada se uselio u sadašnju zgradu Arhiv Jugoslavije je imao velike probleme usled nedostatka i neadekvatnosti smeštajnog prostora. Arhivska građa je bila razmeštena na više lokacija u Beogradu, neko vreme čak i na desetak, u neadekvatnim prostorijama kao što su magacini, tavan i podrumi. U takvim uslovima arhivska građa je ubrzano propadala.³

Iako je Arhiv dobio novi prostor, uslovi za smeštaj arhivske građe i dalje su bili neodgovarajući. Unutrašnjost zgrade je rekonstruisana više puta od 1970. godine, ali se zbog nedostatka sredstava sve završavalo na parcijalnim intervencijama. U periodu od 1978. do 2000. godine više puta je popravljan krov, obnavljana i dograđivana instalacija jake i slabe struje, uvedena automatska zaštita od požara, osposobljen prostor za smeštaj arhivske građe u skladu sa statičkim mogućnostima objekta.

Znatno bolji ambijentalni uslovi čuvanja arhivske građe postoje od obnove i rekonstrukcije zgrade rađene tokom 2002. i 2003. godine. Prostorije u kojima se čuva građa su suve, bez pukotina, prozori se dobro zaptivaju, građa nije direktno izložena štetnom svetlosnom zračenju, instalacije (grejne, vodovodne i kanalizacione) izrađene su po zadovoljavajućim standardima.

Aparati za suvo gašenje požara propisno su postavljeni na vidljivim, označenim i lako dostupnim mestima u depoima i drugim arhivskim prostorijama. Redovno se proveravaju električne instalacije, sistemi za ventilaciju, klimatizaciju i grejanje, a servisiranje obavljaju kvalifikovana lica.

Arhivska građa smešta se u kutije i fascikle od lakog, čvrstog i neutralnog kartona. Kutije, fascikle i knjige slažu se na police (metalne, drvene) koje se postavljaju u prostorijama depoa tako da budu odmaknute od poda, zida i tavanice 30 do 40 cm.

---

³ Arhiv Jugoslavije je smešten u zgradi Doma kralja Aleksandra I za učenike srednjih škola, izgrađenoj 1933. godine. Zgrada se nalazi na Topčideru i zaštićeni je spomenik kulture.

Specifični problemi skladištenja pojavljuju se kod velikih formata i pakovanja dnevnih listova, planova, tehničkih crteža, geografskih karata koje treba čuvati u vodoravnom položaju i ne treba ih savijati ili slagati jedne na druge, što je gotovo nemoguće učiniti zbog nedostatka prostora.

U cilju preventivne zaštite arhivske građe Odeljenje tehničke zaštite u Arhivu Jugoslavije reprodukuje arhivsku građu: mikrofilmovanjem, skeniranjem i fotokopiranjem. Na taj način smanjuje se potreba za korišćenjem originala, koji se može adekvatno uskladištiti čime se produžava vek trajanja dokumenta.

Mikrofilmovanje dokumenata predstavlja proverenu praksu, a mikrofilmovani materijal se koristi za trajno čuvanje. Ukoliko se čuva u idealnim ambijentalnim uslovima ova podloga može trajati više od 100 godina.

Dokumenta arhivskih fondova mikrofilmujemo prema propisanim standardima, pri čemu koristimo film od 35 mm. Filmovi se čuvaju namotani na nezapaljive kleme od plastike i to dužine 30 metara (oko 900 fotograma). Tako namotani filmovi čuvaju se u kutijama na koje su stavljene nalepnice sa osnovnim podacima za arhiviranje.

Kako Arhiv Jugoslavije nije u mogućnosti da koristi najsavremenije metodologije, u težnji da na adekvatan način zadovolji zahtevima mikrofilmovanja građe poslednjih godina saraduje sa privatnom firmom Mikrofilm centar Beograd.

Na ovaj način primenom savremenih tehnologija i aparata povećava se učinak rada u oblasti zaštite i korišćenja arhivske građe.

Mikrofilmska građa, audiovizuelni i digitalni zapisi u Arhivu se čuvaju u odvojenim prostorijama koje imaju određene mikroklimatske karakteristike.

U Laboratoriji za konzervaciju i restauraciju pridržavamo se osnovnih etičkih konzervatorskih principa kao što su očuvanje istorijskog, umetničkog i estetskog integriteta predmeta.

Pre konzervacije arhivske građe rade se analize, istraživanja i formira dokumentacija. Pri izboru materijala i tehnika za restauraciji pre svega se vodi računa o njihovoj adekvatnosti, trajanju, eventualnim rizicima i reverzibilnosti postupka. Stoga se najčešće opredeljujemo za ručnu restauraciju dokumenata. Cilj svake restauracije je da se restaurisanom predmetu vrate funkcionalne, vizuelne i taktilne osobine koje su karakterisale njegov prvobitni izgled.

Devedesete godine prošlog veka donele su izvesnu stagnaciju u praćenju savremenih metodologija i tehnologija rada i ozbiljno ugrozile nacionalnu baštinu, rad institucija u zaštiti kulturnih dobara, kao i samu profesiju konzervatora. Problemi ove delatnosti postojali su i u Arhivu Jugoslavije što se osećalo u nedostatku materijalnih sredstava, opreme, stručnog kadra i stanju arhivske građe.

Ovakvo stanje u institucijama zaštite kulturnih dobara nametnulo je ideju o potrebi formiranja jedinstvene institucije za konzervaciju nasleđa u Srbiji na nacionalnom nivou i sa regionalnim opredeljenjima. Od 2000. godine traga se za najboljim načinom da se što pre prevaziđu nagomilani problemi i da se organizaciono i kadrovski ojačaju vodeće i druge institucije zaštite kulturne baštine.

Imajući sve to u vidu, osnivanje Centralnog instituta za konzervaciju (CIK) nameće se kao optimalno rešenje. To bi bio nukleus oko koga bi se gradila nova

kulturna politika, koju Vlada Republike Srbije vidi kao jedan od svojih prioriteta u narednom periodu.

Mnogobrojni razlozi doveli su do loše situacije u oblasti zaštite nasleđa: nepostojanje odgovarajućeg obrazovnog sistema i nemogućnost osavremenjivanja i usavršavanja znanja, nepostojanje standarda u oblasti zaštite i očuvanja kulturne baštine, izostanak svesti kod šire javnosti o značaju kulturne baštine za društvo u celini, nepostojanje jasne nacionalne strategije zaštite i razvoja baštine kao strateškog resursa, nedefinisanje baštine kao kulturnog prioriteta, nedovoljna međuresorna saradnja različitih ministarstava u interesu očuvanja nasleđa, zatvorenost stručnih institucija i nedovoljna komunikacija među njima, nesigurni i nedovoljni izvori finansiranja, nesređenost i neusklađenost zakonodavstva u ovoj oblasti, nedostatak sluha za savremeni razvoj teorije i prakse zaštite kulturne baštine.

Aktuelna praksa u oblasti konzervacije koja se sprovodi u ustanovama zaštite Republike Srbije ukazuje na to da je neophodno uključivanje u savremene svetske tokove kroz obrazovanje novih i usavršavanje postojećih stručnjaka, naučnoistraživački rad, primenu novih metodologija i tehnologija konzervacije.

Opređenjenje za osnivanje Centralnog instituta za konzervaciju - jedinstvene institucije u oblasti zaštite kulturnog nasleđa - proizašlo je iz analize stanja i potreba u ovoj delatnosti tokom 2004. i 2005. godine, u Sektoru zaštite kulturnog nasleđa Ministarstva kulture.

Objedinjavanje aktivnosti, stručnjaka, obrazovanja, znanja, prakse i opreme učiniće efikasnijim sistem zaštite u svim institucijama koje se bave zaštitom kulturne baštine. Uz to prevazišli bi se problemi zatvorenosti stručnih institucija i loša komunikacija između institucija čija je delatnost zaštita i očuvanje nasleđa. Ovaj program predviđa radikalne promene koje se ne mogu sprovesti u okviru postojećih institucija zaštite kulturnih dobara.

Predlog za osnivanje centralne institucije za konzervaciju je trenutno najprihvatljivije strateško rešenje razvoja zaštite građe i eliminisanja nagomilanih problema u Arhivu Jugoslavije.

Mišljenja smo da jedna ovakva institucija treba da predstavlja svojevrsnu zajednicu zaštite kulturnog nasleđa koja bi bila medijator za razmenu informacija, prenošenje, prilagođavanje i korišćenje iskustava, znanja i veština kako bi zaposleni mogli da uče jedni od drugih. Pri tome treba imati u vidu da je to ogromna pomoć svim zaposlenima u oblasti zaštite kulturne baštine koje obično okupiraju primarni poslovi tako da nikad nemaju dovoljno vremena za istraživanje novih metoda i tehnika rada.

Uz to smatramo da bi Arhiv Jugoslavije od CIK-a mogao dobijati stručnu, nadzornu i naučnu pomoć u realizaciji gotovih rešenja zaštite i kreiranja novih programa vezanih za delatnost zaštite kulturne baštine.

CIK treba da bude interdisciplinarni obrazovni i naučnoistraživački centar sa ateljeima-radionicama za konzervaciju i restauraciju svih vrsta kulturnih dobara. U sistemu zaštite to bi bila šesta centralna institucija zaštite kulturnih dobara, pored: Republičkog zavoda za zaštitu kulturnih dobara, Arhiva Srbije, Narodnog muzeja u Beogradu, Narodne biblioteke Srbije i Jugoslovenske kinoteke.

Delatnost CIK-a sprovodiće se kroz sedam segmenata zaštite:

- centar za obrazovanje, povezan sa univerzitetima (interdisciplinarni pristup)
- multidisciplinarni istraživački centar
- centar za preventivnu zaštitu i brigu
- centar za konzervaciju i restauraciju
- centar za dokumentaciju
- centar za komunikacije
- uprava i zajednički poslovi.

Prioritetan zadatak *centra za obrazovanje* je obrazovanje u oblasti konzervacije i restauracije kulturnog nasleđa sa posebnim programima, na nivou osnovnog akademskog i postdiplomskog obrazovanja.

Delatnost konzervatora-restauratora čini konzerviranje, održavanje, restauriranje i tehnološko ispitivanje kulturnog dobra. Da bi u potpunosti shvatila probleme konzervacije i restauracije osoba koja je zadužena za zaštitu kulturne baštine treba da stekne znanje i senzibilitet ne samo na naučnim osnovama, tehnikama i materijalima iz oblasti konzervacije i restauracije već i ona koja se odnose na poreklo i istoriju predmeta.

Konzervacija je socijalni, politički, umetnički, naučni, profesionalni i humani proces koji odlaže propadanje kulturnog nasleđa u svim oblicima i sprečava njegovo uništenje. Bili su potrebni vekovi estetskog i tehničkog napretka da se oblikuju moderni principi koji danas vladaju u primeni konzervatorskih postupaka. Konzervator-restaurator ima posebnu odgovornost u tome što se bavi neponovljivim originalima, koji su često velike umetničke, kulturne, sociološke, naučne i komercijalne vrednosti.

Zato je interdisciplinarni pristup neophodan za obrazovanje stručnjaka koji će moći da daju stručne savete, prave programe, određuju merila o prioritetima u određenim procesima, prave izbore tokom rada i koji će biti garanti za prikladne i precizne intervencije.

Predviđeno je da matični fakultet CIK-a bude Fakultet primenjenih umetnosti (FPU), Odsek za konzervaciju Univerziteta umetnosti u Beogradu. U programu studija učestvovali bi i sledeći fakulteti Beogradskog univerziteta: Filozofski (katedre za istoriju, istoriju umetnosti, arheologiju, etnologiju, sociologiju), Arhitektonski, Hemijski, Fizički, Biološki i Tehnološki. Praktične vežbe bi se održavale u Centru za konzervaciju i restauraciju.

Studijski program će biti u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju iz 2005. godine i evropskim sistemom visokog obrazovanja (Bolonjska deklaracija 1999). Po završetku, zavisno od stepena studiranja, sticale bi se diplome: diplomiranog konzervatora, magistra ili doktora konzervacije.

Obrazovna delatnost CIK-a obuhvatala bi usavršavanje na raznim profesionalnim nivoima, počev od usavršavanja edukatora obuke i usavršavanja postojećih kadrova do obuke novih kadrova.

Kada je reč o postojećem edukativnom programu u Srbiji imamo još od 1978 godine na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu (IV i V godina) predmete iz oblasti restauracija slika na platnu, drvetu, konzervacija i restauracija zidnih i podnih slika (freske i mozaici).

Od 2003 godine formira se Odsek za konzervaciju i restauraciju tri ateljea:

- Atelje za konzervaciju slika
- Atelje za konzervaciju skulptura
- Atelje za konzervacija umetničkih dela na papiru

Konzervatorska akademija Srpske pravoslavne crkve ima studije restauracije slika na platnu, drvetu i malteru, ali samo za crkvene kolekcije.⁴

Multidisciplinarni istraživački centar saradivao bi sa odgovarajućim naučnoistraživačkim institutima, dok bi u njegovom sklopu delovala laboratorija za istraživački rad i ispitivanje materijala u funkciji kulturnog nasleđa.

Centar za preventivnu zaštitu bavio bi se uspostavljanjem politike i strategije preventivne zaštite kulturnih dobara na nivou države, na nivou institucije zaštite i na unutarinstitucionalnom nivou.

Centar za konzervaciju i restauraciju sastojao bi se od ateljea i zanatskih radionica gde bi se osim fizičke zaštite svih kulturnih dobara obavljale praktične vežbe za studente, kao i za polaznike seminara, kurseva i letnjih škola.

Centar za dokumentaciju obuhvatao bi za potrebe Instituta: centralnu dokumentaciju, centralnu fototeku, centralnu fotolaboratoriju i centralnu biblioteku.

Centar za komunikacije obavljao bi poslove vezane za marketing, PR-odnose sa javnošću, izdavačku delatnost i drugo.

Uprava i zajednički poslovi CIK-a s: sekretarijat, služba obezbeđenja, majstorske radionice, službazaodržavanje, služba nabavki, centralni magacin, vozni park, sadržaji otvoreni za posetioce i publiku.

Formiranjem Centralnog instituta za konzervaciju (CIK) u Beogradu unapredila bi se zaštita kulturnih dobara uspostavljanjem strateški regulisane, dugoročne, efikasne, kvalitetne i pravovremene konzervacije kulturne baštine u njenom prirodnom okruženju. Objedinjavanjem aktivnosti, stručnjaka, obrazovanja, znanja, prakse i opreme dobio bi se mnogo efikasniji sistem zaštite i smanjili materijalni troškovi za delatnost očuvanja kulturne baštine.

---

⁴ Iz bivše SFRJ imamo primer visokoškolskog obrazovanja konzervatora na Kulturološkom fakultetu na Cetinju, 1981. godine. To je bila prva i jedina visokoškolska institucija na kojoj se školovao konzervatorsko-restauratorski kadar sa jedinstvenim nastavnim planom i programom.

Katastrofalni zemljotres u Crnoj Gori, aprila 1979. godine, ubrzao je i uslovio programiranje obrazovanja kadrova za zaštitu, konzervaciju i restauraciju spomenika kulture. To je bilo rešenje koje je odgovaralo stvarnim potrebama, kako bi se hitno pristupilo rešavanju izuzetno osetljivih problema konzervacije i restauracije grade i više hiljada primeraka iz knjižnih fondova.

Nacrt studije izvodljivosti za osnivanje CIK-a predstavljen je široj javnosti na naučnom skupu 28. septembra 2006, na kojem su učestvovali predstavnici Italijanske korporacije u Beogradu, Ministarstva kulture Srbije, Univerziteta umetnosti Beogradskog univerziteta i ustanova zaštite kulturnih dobara. Studija izvodljivosti opravdava ambiciju da Centralni institut za konzervaciju postane regionalni centar za područje Balkana.

Kada je u novembru 2006 na Konferenciji u Ohridu predstavljena studija izvodljivosti za osnivanje CIK-a predstavnici drugih zemalja iz regiona prihvatili su je sa entuzijazmom.

Saradnja Italijanske korporacije u Beogradu i Ministarstva kulture Srbije rezultirala je jedinstvenom »Studijom izvodljivosti za Centralni institut za konzervaciju u Beogradu« i prevodom na srpski knjige Ćezara Brandija »Teorija restauracije«.

Promocija ovih značajnih publikacija održana je 20. decembra 2007. u Italijanskom kulturnom centru u Beogradu.

LITERATURA

- Antonio Āardulo, *Zaštita i konzervacija knjiga, Clio, Beograd 2005.*
- *Održanje knjiga i dokumenata - Istraživanje bibliotečkog Udruženja (Library Association Research), publikacija br. 10, Udruženje bibliotekara, London 1972.*
- *Arhiv Jugoslavije 1950-2000, Arhiv Jugoslavije, Beograd 2000.*
- *Arhiv Srbije 1900-2000, Beograd 2000.*
- *Dr Vera Radosavljević i Radmila Petrović, Konzervacija i restauracija arhivske i biblioteke građe i muzejskih predmeta od tekstila i kože, Beograd 2000.*
- *Momčilo Anđelković, Zgrada Arhiva Jugoslavije - od Doma kralja Aleksandra I za učenike srednjih škola do Arhiva Jugoslavije (1930-2003), Beograd 2003.*
- *Praznik službe zaštite, govor akademika Dejana Medakovića, Glasnik Društva konzervatora Srbije, br. 7, Beograd 1983.*
- *Tatjana Ribkin, Osvrt na aktuelna pitanja konzerviranja i restauriranja arhivske građe, Arhivist, Beograd 1965.*
- *Kulturno nasleđe, Kulturološki fakultet, Cetinje 1985.*
- *Miladin Lukić, Predlog za osnivanje Centralnog instituta za konzervaciju (CIK) kao deo strategije Ministarstva kulture u oblasti zaštite kulturnog nasleđa u Srbiji, Glasnik DKS, 31, Beograd 2007.*
- *Radni materijal korišćen na okruglom stolu Studije izvodljivosti CIK, Beograd 2006.*
- *Studija izvodljivosti za Centralni institut za konzervaciju u Beogradu, Beograd 2007.*

SUMMARY

ARCHIVES OF YUGOSLAVIA: 55 YEARS OF EXPERIENCE ON TECHNICAL PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE AND FUTURE STRATEGY

The Laboratory for conservation and restoration of archival material started to work in 1953, three years after the foundation of the State Archives of Federal Peoples Republic of Yugoslavia (FPRJ). The Laboratory for conservation and restoration succeeded with its own efforts to establish good cooperation with other laboratories and scientific institutions in the country.

The actual practice in the field of conservation in the instructions of cultural heritage indicates that it is necessary to be involved in contemporary world tendencies. It means that education of new personnel and the promotion of life long learning of existing experts, participating in scientific research work, and the application of new methodologies and technologies of conservation are required.

The most acceptable strategic solution for Archives of Yugoslavia would be the foundation of Central Conservation Institute, because it would give professional supervision and scientific support in realization of projects relating to conservation and creation new programs.